

با درود و خیر و برکت باد

۱۳۵۰/۱/۱۸
مجلس

دانشگاه ملی ایران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه

برای دریافت درجه لیسانس

موضوع

پیدايش اتحاديه هاي کارگري در ايران

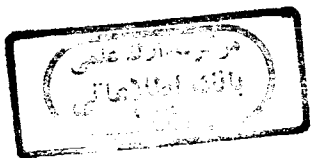
براهنثائي استاد ارجمند جناب آقای

دکتر اطم

تهيه و نگارش

شهاب و خسرو

سال تحصيلی ۵۰ - ۱۳۴۹

بهرسیت

دیباچه

- ۱ - ۱۴ تاریخچه قوانین کارگری در ایران
۱۵ - ۱۷ تشکیل وزارت کار و خدمات اجتماعی
۱۸ - ۲۱ تاریخچه تشکیلات سندیکائی ایران

الف - مقررات قانون کار درباره سندیکاها

پ - قانون لازم الاجرای فعلی کار درباره سندیکاها

- ۲۲ - ۲۴ اتحادیه های کارگری و کارفرمایی

الف - تصرف کارگر

پ - کارفرما

پ - مقررات قانونی راجع به مدت کار کارگر

ت - رابطه بین کارگر و کارفرما

- ۲۵ - ۲۶ سازمانهای کارگری در ایران

الف - سندیکای کارگری

پ - اتحادیه کارگری

پ - کنگد راسهون کارگری

ت - آرایش سندیکا لیسیم ایران

۸۰ - ۸۰

سازمانهای کارفرمایی

الف - سندیکا

پ - اتحادیه

پ - کنگد راسهون

دیباچه

امروز که کشور ما تحت رهبری شاهنشاه آقامهرسرت رویه صنعتی شدن پهن مرور و وضع کارگران روز بروز بهتر میگردد در دولت هم منتضای کوشش و فعالیت خود را در راه استقرار عدالت اجتماعی و ایجاد حسن تفاهم بین کارگران و کارفرما و هماهنگی و تعدیل زندگی عموم طبقات بخصوص کارگران مصروف میدارد .

هر قدر کارگر ایرانی بکار خود علاقه بیشتری داشته باشد با کوشش و دلسوزی بیشتری کار میکند . بنابراین باید این سند بکاهای کارگری از لحاظ منافع بیشتر برای این طبقه رحمتکش و شرافتمند و همچنین بمنظور دادن حیثیت و شخصیت بمنوی و اجتماعی زیاد تر بد آنها امری مفید و لازم است .

در شرایط نوین اجتماعی ایران اکنون سند بکاهای کارگری بجای آنکه مانند گذشته با سازمانهای دولتی در معارضه باشند تبدیل به مکتبی برای بالا بردن رشد فکری و اجتماعی و اقتصادی کارگران از یکطرف و اشتراك

مسئله روزافزون آنان در اجرای برنامه‌های مختلف کشور از طرف
شد مانند . اگر در برخی از کشورها سندیکاهای کارگری برای تأمین
خواسته‌های مشروع خود در صف مقابل دستگاه‌های دولتی یا کارفرمایان
قرار می‌گیرند . ولی امروزه در کشور ما در اثر این رفتن تضادهای اجتماعی
و اقتصادی این سازمانها به تنهایی جهت مخالف برنامه‌های دولت کسار
میکنند بلکه در تضاد و بی‌آمانی می‌شوند .

در اجتماع امروزی ایران یعنی اجتماعی که بر اساس انقلاب سفید
پس ریزی شده است کارگروه دولت از هم جدا نیستند و دولت که مجری برنامه‌های
انقلاب سفید شاه و مردم میباشد و هدف اصلی آن حفظ منافع اکثریت است
خود از سندیکاهای کارگری و منافع حلقه کارگران پشتیبانی میکند . و اگر
تضادی در کار نیست برای این است که دولت امروز درین راه حتی از خود
کارگران تند تر می‌رود .

دولت در ایران قبل از هر چیز یک کشاورزان و کارگران که عناصر اصلی
اکثریت ملت ایران هستند تعلق دارد . بنابراین نمیتواند تصمیمی بگیرد
با برنامه‌های رایج و اجرا گذارد مگر آنکه آن تصمیم و آن کار در جهت تأمین

مضامین حقه و مشروع آنان باشد .

بانتشار مبینی که سند پیکاهای کارگران امروزه در پیشبرد برنامه‌های

انقلابی و سازندگی سریع مملکت دارند رساله خود را بر اساس عهد امین

اتحادیه‌های کارگری در ایران بار اهنائی استاد ارجمندم آقای دکتر

اعظم قرارداد نام . و امید می‌رود که مورد قبول استاد محترم قرار گیرد .

شبهلا و عشورس

تاریخچه توانین کارآری در ایران

بهرت روز افزون صنایع ماشینی و اختراع دستگاههای تولیدی که مشین با ایجاد مراکز وسیع کارگری شد باعث دولت ها را از دیرباز این فکر انداخته است که بنام فقط نظم عمومی و برقراری تأمین عدالت اجتماعی از طریق حفظ و حمایت نیروی کار در تنظیم روابط بین کار و کارفرما در اخلاص و نظارت کنند و این نظارت به روزمان بصورت تعهدات و نظاماتی درآمده که پایه و اساس کار فعلی را تشکیل میدهد برای آنکه سیر تکامل این توانین را در کشور خود مان بررسی کنیم تا گویا از اشارات منحصوری به تاریخچه کارگری ایران هستیم.

در دوران مشائات سلطه قاجاریه بویژه در زمان عدالت امیرکبیر وزیران نامی دیگر دربار ناصر معاصر نیمه دوم قرن نوزدهم اقدامات مفیدی در طریق اشاعه تمدن اروپائی صورت میگرفت و بدینال تحولاً تکسیم در افکار و عقاید مردم مغرب زمین پیدا شده بود که بهرانی نیز در محاسنی از پیشون اجتماعی جامعه ایران بوفوع پیوست که مرهون خدمات پس از ارزی و سال نامی ایران درون میراثی خان امیرکبیر که افکارهای جزئیتری

و تعالی طاعت و ملت نه داشت بود . از جمله خدمات شریفش آن مرد بزرگ
 تا مهیج مدرسه دارالفنون - اعزام صنعتکاران اروپا - تا مهیج روزنامه
 ترجمه و انتشار کتب - توسعه صنایع ایجاد کارخانه - تا مهیج پستخانه
 و نظراتخانه و ایجاد مطبعه بود که در راه ترقی و تعالی ایران و آشناساختن
 مردم با آداب و رسوم تمدن جدید نقش مهمی را ایفا کرده است .

از طرفی در اثر ورود اروپائیان و نفوذ آثار نویسندگان خارجی بکشور
 و از جانب دیگر با تا مهیج روزنامه و ایجاد چاپخانه ها و ترجمه و انتشار کتب مطبوعه
 به تحول و انقلاب فکری در مردم پیدا و فکر آزاد بخوابد و مفایده سیاسی و
 سیاسی و احساسات وطن پرستی در جامعه مانفوذ و آثار نویسندگان اروپائیان
 و ایرانی در بیداری مردم و آشناساختن ایشان به اصول سیاسی و ترقی حکومت
 و انواع مختلف و نوع بهتر آن خدمات نمایانی کرد و افکار نویسی از قبیل تفکر
 نسبت به حکومت اشرفانی - استبدادی و انفرادی و بد حالت مردم در امر حکومت
 بین افراد - معیت پرور کرد با آرزوی شجره نهیست مشروطیت و استقرار حکومت
 مشروطه گردید .

این افکار در تمام نقاط ایران مخصوصاً در محیط تاریخی گسترش

یافت و محققان را تا حدی به حقوق فردی و اجتماعی خود آشناساخت لعل
 از بهشت مشروطیت معاصر نیمه دوم قرن نوزدهم تشکیلات صنفی در ایران
 وجود داشت . صنف یا دسته یک نوع اتحادیه بود با این تفاوت که هم
 شاگردان (کارگران) و هم استادان (کارفرمایان) در آن عضویت
 داشته در صورتیکه امروز هر یک از دو صنف اتحادیه و تشکیلات مخصوص بخود
 دارند . صنف ها هر یک مقررات مشخص بخود داشتند برخلاف امروز که
 مقررات متحدانشکنی وجود دارد در آن زمان قدرت اختیار بیشتر در دست
 کارفرمایان بود و من طبقه کارگر و کارفرما اختلاف شدید وجود داشت چو ن
 صنایع بزرگ بوجود نیامده و در نتیجه کارگرانیکه در عهد کارگاه کار میکردند
 تعدادشان کم بود لذا امکان اجتماع تعداد زیادی کارگر وجود نداشت
 تا احساسات کارگری بوجود آمده و صورت مبارزه طبقاتی در مقابل کارفرمایان
 فرار گیرند . به علاوه حکومت استبدادی و انفرادی آن زمان به نفع کارگر
 اجازه نمیداد تشکیلات مستقلی برای مقابله با تشکیلات صنفی کارفرمایان
 ایجاد کنند . کارگران علاوه بر اینکه از آزادی اجتماعی و حقوق تشکیلات
 اتحادیه محروم بودند آزادی فردی بمعنای واقعی نداشتند گذشته از آن
 آزادی فردی بفرس وجود بحال آنان ملحق نبود .

در آن دوره تعداد افرادی که در چلهخانه های نام کارگرمشغول گسار
بودند نسبتاً زیاد بود و این عده چون در مطبوعه های انعامی حروف چینی و چاپ
کتاب و مجلات و جراید سروکار داشتند بیشتر از کارگران کارگاههای دیگر
در معرض هجوم سبیل افکار تازه قرار گرفته و تا اندازه ای بطریق نخبه های
کارگری که در کشورهای اروپایی بوجود آمده بودند پی برده بودند و نتیجتاً
تفکر در طرز اساسی ظهور انقلاب و تحقق و نتایج آن این حس در ایشان
بوجود آمده بود که بایستی برای مقابله و مبارزه با کارفرمایان و اربابان ستمگر
و عدالتناشناس و تأمین منافع فردی و جمعی و استفاده از حقوق بشری در هر
جمع شده نیروی فردی را روی هم گذاشته تا هیئت متحد و متشکلی برای تأمین
خواستهای خود بوجود بیاورند بدین ترتیب موجبات رشد و نمو طبقه کارگر
فراهم گردید. تشکیلات صنیعی تا دوران حکومت پهلوی وجود داشت
بشوی که انتخابات مجلس در دوره اول بصورت صنیعی بعمل آمد. مسأله
اول در اتمام انتخابات صنیعی که مورخ ۱۶ رجب ۱۳۲۴ هجری قمری
چنین طرز میدارد: "انتخابات کنندگان طاعت در سالنامه مورخه ایشان
از ایالات و ولایات از طبقات ذیل باید باشند:

•

شاهزادگان قاجاره - طبا و طبیب - اصیان و اشراف - تجار و بانکداران
فلاحین و اصناف. * این از دوره دوم قانون گذاری حق رای عمومی شناخته
شد و همه افراد ملت در صورت دارا بودن شرایط مذکور در قانون توانستند
در انتخابات شرکت جویند.

پس از نهضت مشروطیت و استقرار حکومت مشروطه در ایران چون بموجب
اصل ۲۱ مسم قانون اساسی آزادی تشکیل انجمنها و اجتماعات بر سر مشیت
شناخته شد اجتماعات مختلفی تشکیل شد شروع به فعالیت کردند بدینوسیله
جنبشهایی در طبقات مختلف پیدا شدند و پیش از این موجبات رشد فکری و اجتماعی
بقیه کارمندان و کارگران مشیت دستجات و اجتماعات را پذیرفتند و برای
اولین بار اتحادیه کارگران چاپخانهها در تهران و اصنافیان بوجود آمدند
سپس اتحادیه کارگران کفاس در تهران و کارگران بازاری در بندر چلوی و اتحادیه
کارگران شرکت نفت در آبادان تشکیل و شروع به فعالیت کردند. کار کرده
هیئت های احزابها این اتحادیهها رسیدگی در به شرف امور صنفی و صنعتی
اتحادیهها و اداره جریان کارآزادان بود. این اتحادیهها که برای
نخستین بار در ایران تشکیل یافت فاقد اصالت بوده و رنگ سیاسی داشت

هدف آنها صرفاً برای بدست آوردن امتیازات و سهمی در رفاه حال زحماتشان نبود و میتوان گفت که وابستگی آنها به احزاب سیاسی از طرفی و نوسه نداشتن مردم باین قبیل امور و مداخلات ناروای دولت از طرف دیگر موجب شد که این اتحادیه‌ها پس از چند سال فعالیت منحل شدند .

پس از کودتای اسفند ماه ۱۲۹۹ و شروع دوران سلطنت رضا شاه بهلوی تحول بزرگی در شئون مختلف اجتماعی و اقتصادی کشور پدید آمد و به سلسله عملیات آبادانی و تولیدی سهمی آغاز گردید . ایجاد راه‌های نوسه و احداث راه آهن سراسری کشور اولین قدمی بود که در راه پیشرفت کشور برداشته شد . با تمرکز روز افزونی کارگران در خطوط و ضرورت انجام کارهای عمرانی از قبیل ایجاد تونل ها و انهدام موانع طبیعی که در مسیر جاده‌ها و خطوط راه آهن وجود داشت سلامت و جان کارگران مورد تهدید بود . مواد کارفرار رفت و از این رود و لتهای وقت برای اولین بار حمایت قانونی کارگران مزبور معطوف گردید تا آنکه در سال ۱۳۱۰ به پیشنهاد وزارت راه و کشور به هیئت دولت سند و فی بنام سند و فی احتیاط کارگران طوق و تسواری ایجاد شد . عمایه این سند و فی از محل بود در صد مزد کارگران تأمین

میگردید و بواسطه این نسبت بکارگران بجهده داشت . در پیوسته سال
 ۱۳۱۲ دولت نیز با دعای مصلح کارگزارانی که در کارگاههای بزرگ دولتی کار
 میکردند تجدید عهد شد که بموجب آن وزارت دارایی میبایستی بهازماندگانی
 آسانی که در اثر حوادث کارمندوم باثبات میروند مستثنی برداخت نماید .

صنایع ماشینی ایران نیز هنگام با اجرای برنامههای آبادانی
 واحداث خطوط و بناها همچنان رو به توسعه بود و چون باید این مراکز
 صنعتی نسبتا بزرگ که تعداد زیادی کارگر بطور ثابت و مستمر در آنها بکار
 مشغول بودند لزوم برقراری نظم و ترتیبی در اداره موقوف بکارگران احساس
 میشد لذا در سال ۱۳۱۵ پس از مطالعات لازم آئین نامهای در ۶ ماده
 از طرف اداره کل صناعت و معادن آن زمان تنظیم گردید و در همان سال
 نیز تصویب هیئت دولت وقت رسید .

در این آئین نامه مسائل مربوط بکارمندی کارگران تواما در ردیف
 هم تنظیم شده بود . مقررات این آئین نامه تا تصویب اولین قانون بیمه
 اجباری که در آذرماه ۱۳۲۲ تدوین و تصویب شد اجرا میگردد . آنچه
 که در آثار احساس احتیاج بحقوق کارگران ایران شدید گرد وجود صنعت
 نفت در ایران بود .

ارگراں این صنعت با توجه بکارزان سایر صنایع در موع تقد و حسن
 قانون کار بسیار زیاد بود. بگونه ای احوال کارگراں نفت و اندامات آنها در مقابل
 شرکت سابق نفت ایران و انگلیس برای بهبود وضع خود و احقاق حقوق خویش
 یکی از عوامل موثر در تدوین قانون کار و بهداشت این حقوق کار در ایران بوده است.
 بعد از این حزب توده در ایران و عطیات و اندامات و قلمبهات آنها در مقابل
 کارگری نیز تقاضای همین در تحولات مربوط بحقوق کار داشتند. عطیسات
 حزب توده در خوزستان از اوائل سال ۱۳۲۱ شروع شد و در سال ۱۳۲۲
 فعالیت آنها بجزایر زیادی گسترش و شدت یافت و علنی شد. در اردیبهشت
 سال ۱۳۲۲ دولت به مرحوم مرتضی قلی بیات وزیر وقت دارای و دکتر خمینی
 بهر تالیس اداره امتیازات نفت وزارت دارای نامه مکتوب داد که از خوزستان
 و مناطق نفتی جنوب بازدید نمایند و گزارش از وضع کارگری خوزستان و صنعت
 نفت بدو بکنند دهند. این مبعوث دولتی پس از مراجعت از خوزستان گزارش
 داد که وضع بسیار تشنجی در اکثر مناطق نفتی جنوب حکمفرما است.
 باز مفسر که این مبعوث در خوزستان بود اقتصاب کارگراں آفاجاری
 شروع شد. شرکت سابق نفت بلافاصله علت این اقتصاب را تحریمات حزب

توده اعلام گردونی در نتیجه رسیدنی نمایندگان دولت معلوم شد که کشفانی
کارگران کاملاً مشروع و جنبه اقتصادی داشته است . بالا حوزه شرکت تقاضای
کارگران آغازی را پذیرفت و اجتناب پایان یافت .

بهریزی کارگران موجب شد که آنها موفقیت خود را در اتحادیه بین خود و
بدانند و در نتیجه در تحکیم اتحادیه کارگران و توسعه فعالیت های خود کوشا تر
شدند . دولت هم که وضع را چنین دید در صد و بیست و نه نظامی برای روابط
کارگران و کارفرمایان وضع کند که در آینده تقاضاهای کارگران از حدود کمیسی
تجاوز نکند موجب استفاده های سیاسی نشود . همین طت در اردیبهشت
سال ۱۳۲۵ نخستین قانون کار را بموجب تصویب نامعای وضع کرد و در صدد
اجرای آن برآمد .

در ۱۱ تیرماه ۱۳۲۵ دولت بر طبق مقررات قانون کار کمیسیونی
تشکیل داد که حداقل دستمزد را برای تمام کارگران کشور تعیین کند
معموم کارفرمایان از جمله شرکت سابق نفت اطلاع داد که مذاکرات انفرادی
کارفرمایان با کارگران درباره دستمزد باید قطع گردد .

در تاریخ ۲۲ تیرماه همین سال اتحادیه کارگران نفت اعلامیه ای